

ספר משלי קובץ ב'

בין 'שולחן-ערוך' לבין 'מסילת-ישרים'

מורה נבוכים ב' מ"ה – הדרגות בנבואה:

המעלה השניה היא שירגיש האדם כאלו דבר מה חל בו, וכוח אחר עבר עליו שמדובבו, ואז ידבר בדברי חכמה, או תהילה, או בדברי תוכחת מועילים, או בדברים מדיניים או אלוהיים, וכל זה בהקיץ ובמצב של שימוש החושים כרגיל, וזה שאומרים עליו שהוא מדבר ברוח הקדש.

ובכיוצא בזה מרוח הקודש חיבר דוד תלים, **וחיבר שלמה משלי** וקוהלת ושיר השירים. וכן דניאל ואיוב ודברי הימים ושאר הכתובים, בכיוצא בזה מרוח הקודש נתחברו. ולפיכך נקראים כתובים, כוונתם שהם כתובים ברוח הקדוש...

וממה שראוי להעיר עליו כי דוד ושלמה ודניאל הם מן הסוג הזה, ואינם מסוג ישעיה וירמיה ונתן הנביא ואחיה השילוני ודומיהם, לפי שאלו, כלומר: דוד ושלמה ודניאל, לא דברו ואמרו מה שאמרו כי אם ברוח הקדש...

- א מִשְׁלֵי נְשִׁלְמָה בֶן-דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל.
- ב לְדַעַת חֲכָמָה וּמוֹסָר, לְהַבִּין אִמְרֵי בִינָה.
- ג לְקַחַת, מוֹסָר הַשְּׂכָל, צְדָק וּמִשְׁפָּט וּמִשְׁרִים.
- ד לְתַת לְפִתָּאִים עֲרָמָה, לְנַעַר דַּעַת וּמְזָמָה.
- ה יִשְׁמַע חָכָם וַיּוֹסֶף לְקַח, וְנָבוֹן תַּחְבֵּלוֹת יִקְנֶה.
- ו לְהַבִּין מִשָּׁל וּמְלִיצָה, דְּבַרֵי חֲכָמִים וְחִידוֹתָם.
- ז יִרְאֵת ה' רֵאשִׁית דַּעַת, חֲכָמָה וּמוֹסָר אֱוִילִים בְּזוֹ.

הרב יואל בן נון: מגילת קהלת יכולה לשמש מבוא מצוין לספר משלי. סגנון ה'אני' החוקר, האופייני לקהלת מתחלף לו, תוך כדי פתרון החידה, בסגנון היועץ האופייני למשלי. קהלת מוביל את החוקר הספקן, בעל כרחו, הישר אל ספּו של ספר משלי. **הספק קדם לאמונה**, והמחקר הספקני הוא שהוביל אל יראת האלוהים וקבלת משפטו. אחרי ירא האלוהים החותם את קהלת, אפשר לעבור אל האור והחסד, שבסגנון שם 'ה-ו-י-ה', בחכמת ספר "משלי שלמה בן דוד, מלך ישראל", ולמצוא כבר בראשיתו (א' ז-ח) – "יראת ה' ראשית דעת ... שמע בני מוסר אביך, ואל תטש תורת אִמְךָ".

פרופ' צבי אדר: אין החכמה של ספר משלי גוזרת את המוסר מתוך עצמה; היא רק גוזרת על המוסר. ספר משלי אינו מציין שהגמול לצדיק כצדקתו ולרשע כרשעתו ניתן מאת האלהים. הוא נוטה להדגיש את הצד החילוני, ה"טבעי" של הגמול. הגמול הוא התוצאה הישירה של המעשים עצמם, כי המעשה הטוב, כמעשה נבון, גורר בעקבותיו את ההצלחה, והמעשה הרע, כמעשה אוילי, מביא לכשלון. אם כל תוקפו של המוסר הוא בהצלחתו, הנה נפתח הפתח לטעון שלא תמיד גורר המוסר בעקבותיו הצלחה מעשית, שפעמים רבות באה ההצלחה המעשית דוקא למי שאינו שומר על עקרונותיו. הביסוס החכמתי של המוסר בס' משלי הוא אשר מוביל בהכרח לכפירה החכמתית במוסר בס' קהלת.

קבצי ספר משלי (ע"פ גרינץ ועוד):

קובץ א - פרקים א', ח - ט'. נאומים ארוכים, אורה חינוכית, מבוגרים לצעירים.

קובץ ב - פרקים י' - כ"ב, טז. אוסף של משלים-פתגמים בודדים.

קובץ ג - מתחיל במלים "דברי חכמים", פרק כ"ב, יז - כ"ד, פסוק כב. אמרי מוסר מעין מה שיש בקובץ הראשון.

קובץ ד - פרק כ"ד פסוקים כג-לד, דומה בעיקרו לקובץ שלפניו, כנספח לו

קובץ ה - פרקים כ"ה - כ"ט, דומה לקובץ השני.

הכתובת בראשו: "גם אלה משלי שלמה אשר העתיקו אנשי חזקיה מלך יהודה".

קובץ ו-ז - פרק ל' - מכיל דברי "אגור בן-יקה", ומפסוק טו קובץ נוסף "לעלוקה"

קובץ ח - פרק ל"א, א-ט הם "דברי למואל מלך משא אשר יסרתו אמו"

קובץ ט - פרק ל"א, פסוקים י-לא הוא שיר בשבח "אשת החיל".

קובץ ב':

מכיל את הפרקים י', א - כ"ב, טז. בראש הקובץ באה כתובת קצרה: "משלי שלמה". שלא כקובץ הראשון הניתן בסגנון של נאומי אזהרות ותוכחות, מהווה קובץ זה אוסף של משלים-פתגמים בודדים, כמעט ללא קשר בין פתגם לפתגם. מספר הפתגמים כאן הוא 375, בגימ' = "שלמה" (אם הדבר מכוון או לא קשה לדעת). כל פתגם בא כרגיל בשני חרוזים מקבילים. בפרקים י'-ט"ו החרוזים ניגודיים לרוב, כלומר: המחצית השניה מביעה רעיון מנוגד למחצית שבבית הראשון, ואילו בפרקים ט"ז-כ"ב, טז, החרוזים הם נרדפים (לרוב). הלשון קצרה כאן בתכלית. בכל פתגם יש בדר"כ 7-8 מלים.

המאירי:

...ואיננו הולך על סדר דברים נמשכים בפרשיות כראשון, אבל כולו פסוקים מפורדים, אין בהם התקשרות והרכבה זה עם זה רק הרכבת שכנות, לבד ממעט שיתקשרו קצת פסוקים זה עם זה. לפי הנגלה מיעד באמונת גמול ועונש, הערת קצתם בהנהגה מדינית וקצתם בעניינים תוריים. יש שפסוק יורה על שני עניינים – שבח למשובח והפך להפך; ויש שכל פסוק נמשך על עניין אחד; ויש מיעוט פסוקים מתערבים: שיורה על שני דברים והם ממין השבח, ובהפך מזה ששניהם ממין הגנות.

לקט טענות עקרוניות על התכנים והרעיונות שבקובץ זה:

- מבנה הקובץ: אמנם הוא עשוי מפתגמים פתגמים, אך ניתן לשים לב לפסוקים דומים הפותחים את הפרשיות (או סמוך להן, לפחות לפי החלוקה בתנ"ך קורן):
הבן המוצלח והמוצלח פחות...: י', א; י"ג, א; ט"ו, כ; י"ז, כה; י"ט, יג.

"מְשָׁלִי שְׁלֵמָה: בֶּן חָכָם יִשְׁמַח-אָב, וּבֶן כָּסִיל תּוֹגֵת אָמוֹ".

"בֶּן חָכָם מוֹסֵר אָב, וְלֵץ לֹא-שָׁמַע גְּעָרָה".

הפתגמים היו נפוצים בחוגי המורים-החכמים, ואפשר ששימשו חומר לימודי בבתי החינוך לסופרים, פקידים וכד'. ניכרת יותר הפניה לאנשים מבוגרים ולא לפתיים כבקובץ הראשון.

← נקרא למשל את פרק י' הפותח את הקובץ ונשים לב לטענות הבאות:

- ע"פ רוב הפתגמים נאמרים בגוף שלישי ולא בפניה ישירה (כמו בקובץ א)

- הפתגם מנוסח כחיווי, הצהרה, הכרזה או תיאור – "צילום המציאות" הרגעית

ע"י חכם חד עין או סיכום של התבוננות ממושכת ע"י אדם עתיר ניסיון חיים.

ניסוח זה משווה לעיסוק אופי אובייקטיבי, והלקח הנלמד הוא עקיף. לא כל

המשפטים נוקטים עמדה מוסרית או מובאים כבעלי "פאתוס" מוסרי, אלא

מציגים "אמת" על החיים והם בעלי צביון ניטראלי ולא שיפוטי, ועל השומע

להפיק את הלקח.

- הצגת עובדות החיים מכוונת להמציא תשובה ודרכי התמודדות עם מורכבות החיים, ומענה לשאלה: "מה יעשה האדם למען ייטב לו"? מכאן האופי התועלתני והמעשי הבולט בקובץ (ולא רק ה"ראוי" המוסרי – אם כי כמובן הוא מרחף על פני הקובץ כולו). הנחת הבסיס היא שבחירת המעשה הנכון והנכון סופה שתביא עמה גמול החיים הטובים.

- חכמת הקובץ קשורה בקשר הדוק לאלוהים, אך לא זה שמתערב בכח פעיל וישיר במציאות אלא בהופעה אימננטית כחלק מיסוד הקיום. הגמול טמון במעשה עצמו.

- ישנה הכרה בסיסית ביכולותיו של השכל האנושי להבין את חוקיות החיים על המורכבות המתגלה בהם, וכך יכול האדם להגיע לגמול הראוי.

- גיבורי הקובץ הם הצמדים: הצדיק מול הרשע והחכם מול הכסיל, והצמדים חופפים - החכם נוהג בצדק ויושר והכסיל באיוולת וברשע.

פרק י"ג:

פרק י"ח:

יג בַּז לְדַבֵּר יִחְבֵּל לוֹ, וַיֵּרָא מַצָּוָה הוּא יִשְׁלָם. **ב** לֹא-יִחְפֹּץ כָּסִיל בְּתַבּוּנָה, כִּי אִם-בְּהִתְגַּלּוֹת לְבוֹ.

יד תּוֹרַת חָכָם מְקוֹר חַיִּים, לְסוּר מִמִּקְנֵי מוֹת. **ג** בְּבוֹא-רָשָׁע בָּא גַם-בוֹז, וְעַם-קָלוֹן חֲרָפָה.

טו שִׁכְל-טוֹב יִתֵּן-חַן, וְדַרְךְ בְּגָדִים אֵיתָן

מה רמת המחוייבות של פתגמי ספר משלי – ובעיקר בקובץ ב'?

פתגמי ספר משלי בקובץ ב' המתייחסים למצוות מהתורה:

איסור רכילות: י', יח; י"א, יג

איסור מאזני מרמה: י"א, א; כ', י; כ', כ"ג

חיוב צדקה: י', ב

איסור שקר: י"ג, ה; י"ט, ה, ט

איסור שחד: ט"ו, כז; י"ז, כג

משפט צדק: י"ז, טו

כיבוד הורים: כ', כ

דאגה למסכן: כ"א, יג

חסד מול זבח: ט"ז, ו; כ"א, ג

פסוקי ספר משלי בפסיקת ההלכה של שו"ע: מותר\אסור, מנהג ראוי\לא ראוי, עליו נאמר...

1. שו"ע או"ח הלכות ציצית סימן כג סעיף א: מותר ליכנס בבית הקברות והוא לבוש ציצית, והוא שלא יהא נגרר על הקברות, אבל אם הוא נגרר על הקברות, אסור משום "לועג לרש" (משלי יז, ה), {תפילין מה, א}.

2. הלכות בציעת הפת, סעודה, וברכת המזון סימן קצג סעיף ב: ומ"מ אפ"י כ"מ שרשאין ליחלק עדיף טפי לזמן, משום ד"ברוב עם הדרת מלך" (משלי יד, כח).

3. הלכות ברכת הפירות סימן רכד סעיף יא: הרואה בתי עכו"ם בישובן, אומר: **בית גאים יסח ה'** (משלי טו, כה).

4. הלכות ברכת הפירות סימן רלא סעיף א: שאסור לישן ביום יותר משינת הסוס שהוא שתין נשמי, ואף בזה המעט לא תהא כוונתו להנאת גופו, אלא להחזיק גופו לעבודת השי"ת; וכן בכל מה שיהנה בעולם הזה, לא יכוין להנאתו, אלא לעבודת הבורא יתברך, כדכתיב: **בכל דרכיך דעהו** (משלי ג, ו) ואמרו חכמים: כל מעשיך יהיו לשם שמים, שאפילו דברים של רשות, כגון האכילה והשתיה וההליכה והישיבה והקימה והתשמיש והשיחה וכל צרכי גופך, יהיו כולם לעבודת בוראך, או לדבר הגורם עבודתו...

5. הלכות פסח סימן תעט סעיף א: ונהגו שבעל הבית מברך ברכת המזון בליל פסח, שנאמר: **טוב עין הוא יבורך** (משלי כב, ט) והוא מיקרי טוב עין שאמר כל דכפין ייתי וייכול וכו'.

6. הלכות מגילה ופורים סימן תרצ סעיף יז: שנהגו התינוקות לצור צורת המן על עצים ואבנים, או לכתוב שם המן עליהן, ולהכותן זה על זה כדי שימחה שמו על דרך: מחה תמחה את זכר עמלק (דברים כה, יט) **ושם רשעים ירקב** (משלי י, ז) ומזה נשתרבב המנהג שמכים המן כשקורים המגילה בבהכ"נ, ואין לבטל שום מנהג או ללעוג עליו, כי לא לחנם הוקבעו.

7. הלכות מגילה ופורים סימן תרצז סעיף א: י"א שחייב להרבות במשתה ושמחה בי"ד שבאדר ראשון ואין נוהגין כן, מ"מ ירבה קצת בסעודה כדי לצאת ידי המחמירים "**וטוב לב משתה תמיד**" (משלי ט"ו, ט"ו)

8. יורה דעה הלכות מעונן ומכשף סימן קעט סעיף טז: מעשה שדים, אסור. ויש מי שמתיר לישאל בהם על הגניבה. הגה: וכיוצא בזה. וע"י השבעה שמשביע אותם ע"י שמות, יש מתירין בכל ענין, מ"מ רוב העוסקים בזה אינן נפטרים מהם בשלום, על כן "**שומר נפשו ירחק מהם**" (משלי כב, ה).

9. הלכות כבוד רבו ותלמיד חכם סימן רמב סעיף יג: תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה, הרי זה שוטה רשע וגס רוח, ועליו נאמר: **"כי רבים חללים הפילה"** (משלי ז, כו). וכנ"ל סעיף יד: כל חכם שהגיע להוראה ואינו מורה, הרי זה מונע תורה ונותן מכשולות לפני רבים, ועליו נאמר: **"ועצומים כל הרוגיה"** (משלי ז, כו).

10. הלכות כבוד רבו ותלמיד חכם סימן רמב סעיף כט: רק בפני רבו, הוא בכלל **"כל משנאי אהבו מות"** (משלי ח, לו).

11. הלכות תלמוד תורה סימן רמו סעיף טז: אין ישנים בבית המדרש. וכל המתנמנם בבית המדרש חכמתו נעשית קרעים שנאמר: **"וקרעים תלביש נומה"**. (משלי כג, א).

12. הלכות תלמוד תורה סימן רמו סעיף כב: ברית כרותה שכל הלומד בבית הכנסת לא במהרה הוא משכח, וכל היגע בתלמודו בצנעה מחכים, שנאמר: **"ואת צנועים חכמה"** (משלי יא, ב).

13. הלכות צדקה סימן רנב סעיף ב: המעלים עיניו מפדיון שבויים, עובר על לא תאמץ את לבבך (דברים טו, ז). ועל לא תקפוץ את ירך (דברים טו, ז). ועל לא תעמוד על דם רעך (ויקרא יט, טז). ועל לא ירדנו בפרך לעיניך (ויקרא כה, נג). ובטל מצות פתוח תפתח את ירך לו (דברים טו, ח). ומצות וחי אחיך עמך (ויקרא כה, לו). ואהבת לרעך כמוך (ויקרא יט, יח). **והצל לקוחים למות** (משלי כד, יא).

14. הלכות אבילות סימן שסא סעיף ג: הרואה את המת ואינו מלוהו, עובר משום **"לועג לרש"** (משלי יז, ה) ובר נידוי הוא, ולפחות ילוונו ד' אמות.

15. הלכות אבילות סימן תב סעיף יב: מי שמת לו מת ולא נודע לו אינו חובה שיאמרו לו; ואפילו באביו ואמו; ועל זה נאמר: **"מוציא דבה הוא כסיל"** (משלי י, יח).

16. אבן העזר הלכות פריה ורביה סימן א סעיף א: חייב כל אדם לישא אשה כדי לפרות ולרבות. וכל מי שאינו עוסק בפריה ורביה כאלו שופך דמים, וממעט את הדמות וגורם לשכינה שתסתלק מישראל. הגה: וכל מי שאין לו אשה שרוי בלא ברכה, בלא תורה כו' ולא נקרא אדם. וכיון שנשא אשה עונותיו מתפקקים, שנאמר: **"מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מאת ה'"** (משלי יח, כב).

17. הלכות אישות סימן כג סעיף ג: אסור לאדם שיקשה עצמו לדעת או יביא עצמו לידי הרהור, אלא אם יבא לו הרהור יסיע לבו מדברי הבאי לדברי תורה שהיא **"אילת אהבים ויעלת חן"** (משלי ה, יט)

18. חושן משפט הלכות דיינים סימן יז סעיף ט: ראה הדיין זכות לאחד מהם, ובעל דין מבקש לאמרו ואינו יודע לחבר הדברים, או שראוהו מצטער להציל עצמו בטענות אמת, ומפני החימה והכעס נסתלקה ממנו, או נשתבש מפני הסכלות, הרי זה מותר לסעדו ולהבינו תחלת הדבר משום **"פתח פיך לאלם"** (משלי לא, ח)

19. הלכות דיינים סימן יט סעיף א: ואסור לדיין לומר כשיצא מבית דין: אני הייתי מזכה, אבל חבירי רבו עלי; והעושה כן הרי הוא **"מכלל הולך רכיל מגלה סוד"** (משלי יא, יג).

20. הלכות הרשאה סימן קכג סעיף טו: ואשר לא טוב עשה בעמיו (יחזקאל יח, יח), זה הבא בהרשאה בד"א, כשהנתבע והתובע בעיר אחת. אבל אם הנתבע בעיר אחת והתובע בעיר אחרת, הרי זה עושה מצוה. הגה: וי"א דאין חילוק בין אם היה עמו בעיר או לא, אלא שכל זמן שהמורשה הוא אלם ובעל טענות, **"מתעבר על ריב לא לו"** (משלי כו, יז); אבל אם עושה כדי להציל עשוק מעושקו, מצוה קעביד.

21. הלכות מתנה סימן רמט סעיף ה: מדת חסידות שלא לקבל מתנה, אלא לבטוח בהשם שיתן לו די מחסורו, שנאמר: **"ושונא מתנות יחיה"** (משלי טו, כז).

22. הלכות שכירות פועלים סימן שלט סעיף ז: האומר לשלוחו: צא ושכור לי פועלים, ושכרם ואמר להם: שכרכם על בע"ה אין שום אי מהם עובר על בל תלין (ויקרא יט, יג), ומיהו בע"ה עובר משום **"אל תאמר לרעך לך ושוב"** (משלי ג, כח). אם אינו טרוד ומכוין לדחותם.

וכנ"ל סעיף ח: עבר זמנו, אין בע"ה עובר משום בל תלין (ויקרא יט, יג) ומכל מקום חייב ליתן לו מיד, ובכל עת שישהה עובר על לאו של דבריהם, שנאמר **"אל תאמר לרעד"** וגוי' (משלי ג, כח).

וכנ"ל סעיף ט: שכיר שמכיר בבעל הבית שאין דרכו להיות בידו מעות אלא ביום השוק, אינו עובר בבל תלין (ויקרא יט, יג) אפילו יש לו מעות; ומיום השוק ואילך, אם אינו נותן לו עובר משום **"אל תאמר לרעד"** וגוי' (משלי ג, כח).

23. שולחן ערוך הרב או"ח י"ג, ד – "ציצת": אם נודע לו בשבת כשהוא עומד ברשות הרבים שהטלית שעליו הוא פסול מן התורה, צריך לפשטו, בין טלית קטן בין טלית גדול, ואפילו ישאר עומד ערום בשוק, שאין כבוד הבריות דוחה את לא תעשה שבתורה, שנאמר (משלי כ"א, ל) **"אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'"** (ועיין ביורה דעה סימן ש"ג והוא הדין כאן).

מסילת ישרים, הקדמה:

וכיון שכבר התאמת אצל כל חכם צורך תמימות העבודה וחובת טהרתה וניקיונה, שזולת אלה אינה נרצית וודאי כלל אלא נמאסת ומתועבת...

אם לא נסתכלנו ולא עייננו מה היא היראה האמיתית ומה ענפיה, איך נקנה אותה? ואיך נמלט מן ההבל העולמי המשכח אותה מלבנו? הלא תִּשְׁכַּח ותלך אף על פי שידענו חובתה!

האהבה גם כן, אם לא נשתדל לקבוע אותה בלבבנו בכוח כל האמצעים המגיעים אותנו לזה - איך תמצא בנו?

מאין יבוא הדבקות וההתלהטות בנפשותינו עמו יתברך ועם תורתו, אם לא נשעה אל גדולתו ואל רוממותו אשר יוליד בלבנו הדבקות הזו?

איך תטהר מחשבתנו, אם לא נשתדל לנקותה מן המומין שמטיל בה הטבע הגופני? והמידות כולם, הצריכות כל כך תיקון והישרה, מי יישרם ומי יתקנם, אם לא נשים לב עליהם ולא נדקדק בדבר דקדוק גדול?

הלא אם עיינו על הדבר עיון אמיתי, היינו מוצאים אותו על אמיתו ומיטיבים לעצמנו ומלמדים אותו לאחרים, ומיטיבים להם גם כן! -

הוא מה שאמר שלמה (משלי ב, ד-ה):
"אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה אז תבין
יראת ה'".

אינו אומר אז תבין פילוסופיה, אז תבין תכונה, אז
תבין רפואה, אז תבין דינים, אז תבין הלכות, אלא אז
תבין יראת ה'.

דברי הרב חיים ויטאל (מאה 16, צפת, מתלמידי האר"י) –

והנה עניין המידות הן מוטבעות בנפש השפלה. והנה בנפש הזה תלויות המידות הטובות והרעות, והן כסא ויסוד ושורש אל הנפש העליונה השכלית אשר בה תלויין תרי"ג מצוות התורה. ולפיכך אין המידות מכלל התרי"ג מצוות, ואמנם הן הכנות עיקריות אל תרי"ג המצוות בקיומן או בביטולן. ולפיכך עניין המידות הרעות קשים מן העברות עצמן מאוד מאוד. והבן זה מאוד, כי להיותם עיקרים ויסודות לא נמנו בכלל תרי"ג המצוות התלויות בנפש השכלית, ונמצא כי יותר צריך להיזהר ממידות הרעות יותר מן קיום המצוות עשה ולא תעשה (שערי קדושה פרק ד')

דברי פרופ' אבי רביצקי –

החברה הישראלית עוברת כיום שני תהליכים מקבילים, ששניהם אינם רצויים בעיניי. מצד אחד, החברה בכללה עוברת תהליך של 'משפטיזציה' – לא עוד ערכים עומדים במרכז התודעה, לא עוד מוסר ותרבות, אלא החוק הפורמלי. מי שמזוכה רשמית משפטית נתפס מיד כזכאי אתית. כל שאלה נידונה במונחים משפטיים, וכל ויכוח ערכי ציבורי מוכרע בבג"ץ. תחום ההכרעה של השופטים הולך וגדל 'הכל שפיט'. במקביל לכך, החברה הדתית עוברת תהליך מואץ של 'הלכיזציה' – אם בעבר למדנו כי התורה כוללת הלכה ואגדה, מחשבה ומדרש, היום נדמה כאילו ישנה משוואה תורה=הלכה, ולא עוד אלא הלכה פסוקה. גם בסוגיות שההלכה המסורתית נמנעה מלפסוק בהן ולא פיתחה כלפיהן תקדימים הלכתיים, נפסקת היום 'דעת תורה' חותכת.

הנה כי כן, כל עוד התרבות הישראלית כללה ספרות, תרבות, מוסר ומשפט, וכל עוד התרבות הדתית כללה הלכה, הגות, אגדה ומדרש – נפתחו ביניהן פתחים רבים והתנהל ביניהן גם שיח רך. אך נוכח שני תהליכים מקבילים אלה, אין אלא 'שחור' או 'לבן'; אסור או מותר; טמא או טהור, ולפיכך סכין מתחדדת בסכין, חברה מתנגשת בחברה.

אני מבקש אפוא למצוא בדברי הרמב"ן – "קדושים תהיו": שלא יהיה אדם נבל ברשות התורה – אמירה חזקה נגד המשפטיזציה של החברה הישראלית ונגד ההלכיזציה של החברה הדתית. שימרו הלכה ושימרו חוק, אך אל נא תראו בהם גילום מלא של היהדות ומיצוי שלם של האנושיות.

(לקראת שבת, מרכז יעקב הרצוג, תשס"ו, עמ' 190-191)

אולי אפשר לומר
שספר משלי בין ספרי התנ"ך
הוא כמסכת אבות בין מסכתות המשנה

מהר"ל מפראג, "נתיבות עולם", נתיב השלום - פרק א :

בספר משלי (י"ב) **"מרמה בלב חורשי רע, וליועצי שלום שמחה"**. שלמה המלך ר"ל כי בני אדם אשר הם חורשי און והם אותם שמשלחים מדנים בין איש ובין חבירו, ונקראים חורשי און כי החורש מכין האדמה עד שתצמיח וכך מכין המשלח מדנים בין בני אדם עד שיצא הריב מביניהם, ויש בלבם מרמה כי אם אין עושים במרמה אינם יכולים לגמור מעשיהם שיחשבו בני אדם כי באולי עושה בשביל שנאה שיש לו על האחד ולכך הוא עושה במרמה עד שיוכל לשלוח מדנים. ונקרא המחלוקת אשר הם עושים בשם רע...

ואמר כי ליועצי שלום ראוי אליהם השמחה כאשר השלום הוא השלימות, וכמו שיתבאר עוד איך השלום הוא שלימות הכל והוא נותן המציאות אל הכל, ומפני כך ראוי אל רודפי השלום השמחה - כי השמחה הוא כאשר נמצא דבר בשלימות כמו שהאבל על הפסד וחסרון, ולכך ראוי אל יועצי שלום הרודפים שלום בין איש ובין אחיו שמחה.